

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

В матеріалах модернізації освіти, компетентісний підхід оголошується як одним з важливих концептуальних положень оновлення змісту освіти. При цьому, виділяється поняття "ключові компетентності", оскільки поняття володіє інтегративною природою, об'єднує знання, уміння і інтелектуальні складові освіти. Освітня система сучасного суспільства вимушена відповідати на потреби суспільства в компетентностях високого рівня.

Традиційно вважається, що високий рівень розвитку інтелектуальних здібностей вже сам по собі може датувати високі досягнення в професійній практичній сфері.

Зміна освітянської парадигми з когнітивно-орієнтованої на особистісно-орієнтовану породжує проблему критеріїв ефективності і професійної підготовки спеціалістів у ВНЗ і, відповідно, форм і методів самого процесу навчання. Особливо актуальна ця проблема є для процесу професійної підготовки спеціалістів, а саме, практичних психологів, оскільки об'єктом праці даної професійної групи є не якийсь об'єкт, а людська індивідуальність в усій її неповторності.

Метою цієї статті є, огляд змісту освітнього процесу і особистісного росту, ідентичності "я-професіонал".

Провідними завданнями публікації визначимо: проблему особистісного зросту, як критерію освітнього ефекту професійного навчання, яке потрібно вирішувати не шляхом зміни форми чи змісту навчального процесу, а створенням відповідних умов, які б забезпечували системність навчального процесу. Сучасна людина живе не на безлюдному острові, її постійно оточують люди, взаємодіючи з якими і приходиться вирішувати всі проблеми. Для багатьох така взаємодія важка: далеко не всі вміють зав'язувати і підтримувати контакти, швидко адаптуватися в нових умовах. Як зняти внутрішню напругу, як навчитися встановлювати гармонійні відносини з людьми - це ті питання, на які намагаємося відповідати в даній статті.

Початок ХХІ ст. означений складним пошуком нового світовідчуття, здатного не лише дати адекватну оцінку неоднозначним трансформаційним процесом, а й зазирнути в майбутнє. Тривалий болісний процес переоцінки цінностей, долання усталених стереотипів, які заважають по-новому подивитися на проблеми становлення людини, як суб'єкта життєтворчості, спроможного виробляти свій життєвий проект, відповідно ставитися до життя, упевнено приймати історичний виклик ХХІ ст.

Розвиток ключових компетенцій обумовлений також появою в виробництві і сфері обслуговування інформаційної і комунікаційної техніки – різного роду інтегрованих комп'ютерних технологій [4: 65].

У загальному вигляді ключові класифікації є основою широкого кола професій і не втрачаючи свого значення при зміні технології виробництва. Таким чином, всі нові інтегративні одиниці професійної освіти можна звести в три групи: компетентності, компетенції і соціально-професійні якості [1, 31].

Компетентісний підхід – це пріоритетна орієнтація на цілі: вектори освіти і навчання, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація і розвиток індивідуальності. Базові компетентності багатофункціональні, над предметні і міждисциплінарні. Автори стратегії модернізації змісту загальної освіти (А. Дорофеев, Д. Равен, Б.М. Мастеров та ін.), приводять наступні базові компетентності: компетентність у сфері самостійної пізнавальної діяльності; компетентність у сфері суспільної діяльності; компетентність у сфері соціально-трудова діяльності; компетентність у побутовій сфері; компетентність у сфері культурної діяльності. Для системи професійної освіти актуальними є політехнічна, організаційно-економічна, інформаційно-комунікаційна компетентності [3: 384].

Компетенції – це інтегративна цілісність знань, умінь і навичок, які забезпечують професійну діяльність, це здібність людини реалізовувати на практиці свою компетентність. Компетенції широкого спектру використання, визначеною універсальністю, отримали назву "ключові". Одні і ті ж ключові компетенції забезпечують продуктивність різних видів діяльності [1: 30].

Ключові класифікації – це мета професійні конструкти широкого радіусу використання, які включають базові компетентності, ключові компетенції і мета професійні якості. В свою чергу, кожна з конструктів складає мотиваційний і емоційно-вольовий компоненти [4: 230].

Реалізація компетентісного підходу в професійній освіті буде сприяти досягненню його основної мети – підготовки кваліфікованого спеціаліста відповідного рівня і профілю.

Зазвичай виокремлюють наступні види професійної компетентності (А. Дорофеев): актуальна класифікація (знання, уміння, навички в області професії, володіння сучасними комп'ютерними технологіями); когнітивна готовність (уміння на діяльнісному рівні засвоювати нові знання, новий інструментарій, вміння навчатися і вчить інших); комунікативна підготовка (володіння методами технічно – економічними, екологічно-орієнтованим аналізом виробництва з метою раціоналізації і гуманізації; креативна підготовленість, тобто здібність до пошуку принципово нових підходів до вирішення відомих задач чи постановки і вирішення принципово нових задач; розуміння тенденцій і основних напрямків розвитку професійної області разом з духовними, політичними, соціальними і економічними процесами; стійкі і розвиваючі професійно значимі особистісні якості (відповідальність, рішучість, толерантність та ін.) [1: 17].

Описані підходи до проблеми професійної компетентності переконують в тому, що педагогічна діяльність рефлексивна по своїй природі, потребує знань механізмів рефлексії. Поняття рефлексії широко використовується в акмеології при розгляді поняття професіоналізму і компетентності. Потрібно відмітити, що в більшості психолого-педагогічних досліджень рефлексія виступає як один з елементів компетентності чи факторів її розвитку, в акмеології рефлексія розглядається процесуально.

Найбільш ефективний розвиток рефлексивної компетентності досягається при використанні рефлексивних методик навчання і створення акмеологічних умов, а саме – наявність одного проблемного поля, співвідношення його з актуалізованим професійним досвідом учасників, зняття міжособистісного бар'єру під час організації колективної діяльності, організація рефлексивного середовища [4: 35].

Акмеологічне значення рефлексивної компетентності для професіонала полягає в тому, щоб сприяти розвитку рефлексії і знань її механізмів, що дозволяє формувати власні цінності і принципи, створити стратегію власного розвитку, сприяє постійному саморозвитку і творчому ставленню до професійної діяльності.

Рефлексивна компетентність – акмеологічний феномен, що сприяє досягненню найвищих результатів діяльності і

може бути кваліфікована як мета-компетентність.

Перспективна система освіти створюється на основі поєднання найновіших природничих і гуманітарних знань, і одним із пріоритетних завдань її має бути формування в молодих людей такої життєвої компетентності, яка надасть їм змогу оволодіти життєвими і соціальними ролями з тим, щоб гідно жити в умовах нового століття.

Серед цих якостей можна виділити:

- системне, критичне мислення;
- екологічну культуру;
- творчу активність;
- толерантність;
- високу моральність.

Аналіз розвитку суспільних і виробничих відносин, а також прогноз ситуаційно - економічного розвитку українського суспільства показують, що ринкова економіка ставить до випускників дванадцятирічної середньої школи нові вимоги. Вони повинні володіти компетентностями, знаннями, уміннями, які відповідають світовому рівневі освіти. Насамперед це:

- соціальна, політична компетентність;
- комунікативна й інформаційна компетентність; професійна компетентність;
- здатність самостійно планувати рішення і нести відповідальність за результати своєї діяльності;
- ініціативність;
- готовність до самоосвіти; уміння працювати з різними джерелами інформації;
- уміння працювати в групі; володіння корпоративною культурою;
- мобільність;
- уміння брати участь в управлінні;
- уміння додержуватись здорового способу життя, включаючи культуру поведінки, харчування, особистої гігієни;
- здатність до життєвого і професійного вибору.

Таким чином, ідея випереджувальної освіти значною мірою відповідає концепції освіти протягом життя. У сукупності вони формують контури перспективної компетентно спрямованої освіти, яка дасть людині змогу зрозуміти саму себе і навколишнє середовище і сприятиме виконанню нею життєвих і соціальних ролей. Завдання полягає в тому, щоби, використовуючи філософію випереджувальної освіти, створити таку структуру, яка була б здатною розвиватися сама і стимулювати розвиток суспільства, тобто ця система має стати джерелом прогресивного розвитку суспільної системи. Компетентно спрямована освіта базується на засадах самоорганізації, саморозвивальної системи.

Отже, сьогодні тільки та людина може повноцінно діяти в мінливому світі, яка здатна зробити самостійний вибір, прийняти самостійне рішення. Всі ці обставини зумовлюють потребу в оволодінні сучасними компетентностями, які дають можливість реалізувати в житті пізнавальний, духовно-моральний, творчий, комунікативний і естетичний потенціали.

Світ, в якому ми живемо, щороку стає дедалі складнішим, динамічнішим, тому інтеграція в сучасне суспільство і знаходження свого місця в житті вимагають дедалі більших зусиль і компетентностей від кожної людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Дорофеев А.* Профессиональная компетентность как показатель качества образования // Высшее образование в России. – 2005. – № 4. – с. 30-33.
2. *Овчарук О.* Компетентності, як ключ оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: "К.І.С.", 2003. – С. 13-16.
3. *Равен Д.* Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализации. – М.: Кочито-Центр, 2002. – 396 с.
4. *Цукерман Г.А., Мастеров Б.М.* Психология саморазвития. – М., 1995. – 288 с.

Подано до редакції 03.11.08

РЕЗЮМЕ

Стаття посвящена проблеме компетентного подхода к модернизации профессионального образования.

SUMMARY

The article is devoted to the problem of introducing the competence approach to modernization of professional education
